ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 124, Ocak 2022, s. 300-316

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.54723>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
23.11.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.01.2022

Dr. Ebubekir ERASLAN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türk Dili Bölümü
ebubekireraslan@gmail.com

AMERİKA'YA GÖÇ EDEN TÜRKLERİN ABD'DE YAYIMLADIKLARI İLK ESER: MUHTASAR KAMUS

Öz

M. Osman'ın Amerika'nın New York eyaletinde yazdığı Muhtasar Kamus, toplamda 96 sayfalık bir eserdir. Sözlüğün 1-6 sayfaları arası eksiktir. Elimizdeki eserin şu anki bilgilerimize göre başka bir nüshası yoktur. Muhtasar Kamus; Amerika'daki Türklerin kurduğu Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye adlı cemiyetin hayrına 1919 yılında Arap matbaasında basılmıştır. Bu matbaada basılması sebebiyle eserde bazı teknik hatalar bulunmaktadır. Eserin yazarı olan Şiro Pispisilizade M. Osman, bugünkü Malatya ilinin Pötürge ilçesindendir. Onun Amerika Birleşik Devletlerine ne zaman göçtüğünü, ana vatana dönüp dönmediğini, Türkiye'de herhangi bir eğitim alıp almadığını bilemiyoruz. Fakat Muhtasar Kamus gibi bir eseri yazdığına ve Kıbrıs'ta çıkan bir yayını da takip edip eserine aldığına göre iyi bir eğitim aldığını ve aydın bir Amerikan Türk'ü olduğunu söyleyebiliriz. Muhtasar Kamus; İngilizceden Türkçeye yazılmış iki dilli bir sözlüktür. Eserin içerisinde İngilizce sözcüklerin Osmanlı Türkçesiyle yazılmış telaffuz bilgileri de bulunmaktadır. Ayrıca Amerika'da yaşayan Türklere kolaylık sağlaması açısından eserde İngilizce-Türkçe konuşmaların yer aldığı mükaleme bölümü, yine Türkiye'yle nasıl mektup aracılığıyla haberleşileceğine dair İngilizce-Türkçe mektup örnekleri ve son olarak Rıza b. Emin'in kitabından alınan 15 tane İngilizce-Türkçe şiir bulunmaktadır. Eser bu özellikleriyle; hem iki dilli bir telaffuz sözlüğüdür hem konuşma kılavuzudur hem de bir antoloji kitabıdır. Fakat Muhtasar Kamus'un en önemli özelliği Amerika'ya göç eden Türklerin kendi aralarında çıkarmış olsalar dahi yayımladıkları ilk eser olmasıdır.

300

Anahtar kelimeler: Türkçe, İngilizce, Sözlük, Amerika Birleşik Devletleri, Konuşma Kılavuzu.

**THE FIRST WORK THAT TURKISH IMMIGRATING TO AMERICA
PUBLISHED IN USA: MUHTASAR KAMUS**

Abstract

Muhtasar Kamus, written by M. Osman in the State of New York, is a work of 96 pages in total. The dictionary is missing pages 1-6. According to our current knowledge, there is no other copy of the work we have. Muhtasar Kamus; it was published in the Arab printing house in 1919 as the publication of the society called Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye, established by the Turks in America. There are some technical errors in the work due to being printed in this printing house. Şiro Pispisilizade M. Osman is from Poturge district of today's Malatya province. Authors that when immigration to the United States, he can turn to their motherland, even if we do not receive any education in Turkey. However, since he wrote a work like Muhtasar Kamus and followed a publication in Cyprus and included it in his work, we can say that he received a good education and was an enlightened American Turk. Muhtasar Kamus; it is a bilingual dictionary written from English to Turkish. There are also pronunciation of English words written in Ottoman Turkish in the work. Also in the works in terms of convenience for Turks living in America, it calls the mutual partition where English-speaking Turkish, English-Turkish letters again with Turkey as examples of how recent and that it will be communicated through letters of consent. There are 15 English-Turkish poems taken from Reza b. Emin's book. The work with these features; It is both a bilingual pronunciation dictionary, a phrasebook and an anthology book. However, the most important feature of Muhtasar Kamus is the first work published by the Turks who immigrated to America, even if they published it among themselves.

301

Keywords: Turkish, English, Dictionary, United States Of America, Conversation Guide.

GİRİŞ

1776 yılında bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte Amerika Birleşik Devletleri'ne dünyanın dört bir tarafından göçler başlamıştır. Özellikle XIX. asırda ABD'nin hızlı sanayileşmesiyle birlikte bu ülkede istihdam açığı oluşmuş ve bu açık göçmenlerle telafi edilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı coğrafyasından ABD'ye ilk göçlerin XIX. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra başladığı anlaşılmaktadır. Osmanlı Devleti ile yaptığı ikili antlaşmalar neticesinde pek çok imtiyaz elde eden Amerika Birleşik Devletleri, o zamanki İmparatorluk sınırları içerisinde - özellikle de Doğu Anadolu'da - pek çok misyonerlik okulu, konsolosluk açmıştır. Amerika'nın buralardaki faaliyetleri sebebiyle Osmanlı vatandaşı olan Ermeniler başta olmak üzere, diğer gayrimüslimler münferit veya küçük gruplar hâlinde yeni kıtaya göç etmeye başlamışlardır. Osmanlı vatandaşı olan Türklerse sayısal olarak daha çok XIX. asrın son çeyreğiyle birlikte ABD'ye göç etmişlerdir.

Türklerin Amerika'ya göçmelerinin en temel nedeni ekonomi olmuştur. Osmanlı'daki ekonomik problemler sebebiyle; hızla sanayileşen ve insan gücüne ihtiyaç duyan Amerika'ya göç, Türkler arasında da cazip hâle gelmiştir.

ABD'ye göç eden Türklerin hemen hemen hepsinin 14 ve 44 yaş aralığında yer alan bekâr

erkeklerden oluştuğu kaydedilmektedir. (İlhan, 2006: s.4) Nitekim Türkler; ABD'de sanayinin çokça geliştiği ve insan gücüne acil ihtiyaç duyulan New York, Massachussets, Michigan, Illinois, Pennsylvania gibi eyaletlere göç etmişler ve buralarda sayıca fazlalık oluşturmuşlardır. Çalışmanın konusunu oluşturan Muhtasar Kamus da bu eyaletlerden birisi olan Massachussets'un Worcester şehrinde yayımlanmıştır.

Amerika'ya göç eden ve zamanla burada kalıcı olarak yerleşmek zorunda kalan Türklerin ta Ellis Ada'sında başlayan temel sorunu İngilizce bilmemeleri olmuştur. Başlangıçta eski Osmanlı vatandaşı olan ve İngilizce bilen gayrimüslimlerden istifade edilse de bu dilin Türkler tarafından bilinmemesi, Türklerin Amerikan toplumuna entegrasyonun geç gerçekleşmesine neden olan başlıca faktörlerden birisi hâline gelmiştir. Zamanla Amerika'daki Türkler organize olup sivil toplum teşkilatları kurmuşlar, cemiyetlerin faaliyetleri kapsamında da İngilizce kurs açmışlardır. Ayrıca burada yabancı dil sorununu bir nebze de olsun ortadan kaldırmayı hedefleyen Muhtasar Kamus adlı eserin de; 1919 yılında M. Osman tarafından yerel bir neşir olarak Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye yararına basıldığını özellikle belirtmek gerekmektedir. Bu yerel neşir de büyük ihtimal bu cemiyetin üyeleri ve destekçileri arasında satılmıştır.

Muhtasar Kamus şu anki bilgilerimize göre Amerika'da basılan Türklerin çıkardığı ilk matbu eserdir. Muhtasar Kamus; İngilizceden Türkçeye bir sözlük olsa da içerisinde İngilizce sözcüklerin Arap alfabesiyle yazılmış telaffuz bilgisine, İngilizce-Türkçe örnek cümlelere, yine iki dilli mektup örneklerine ve Şeyh Sadî'nin Pendname'sinin İngilizce ve Türkçe tercümesine yer verilmiştir. Bu yönleriyle eser, hem bir telaffuzlu sözlüğüdür hem bir konuşma kılavuzudur hem de bir antolojidir.

“Amerika'ya Göç Eden Türklerin ABD'de Yayımladıkları İlk Eser : Muhtasar Kamus” adlı çalışmayla, bilimsel neşirini hazırladığımız Muhtasar Kamus'un bütüncül olarak tanıtımı yapılacak ve bu eser kamuoyunun gündemine taşınacaktır.

YÖNTEM

Muhtasar Kamus'un Arap harfleriyle yazılan metni, örneklik oluşturması adına Latin harflerine aktarılmıştır. Veri toplama araçlarından doküman analizi yönteminden istifade edilmiştir.

1. Türkiye-Amerika İlişkileri

Amerika Birleşik Devletleri bağımsızlığını kazandıktan sonra eski dünyanın önemli devletlerinden birisi olan Osmanlı Devleti ile başlangıçta ekonomik sebeplerle ilişki kurmaya başlamıştır. ABD, 7 Mayıs 1830 yılında Türklerle imzaladığı “Seyr-i Sefain ve İcra-i Ticarete Dair” antlaşmayla pek çok imtiyaz elde etmiştir. Bu imtiyazlar beraberinde Amerika tarafından Türk topraklarında pek çok konsolosluğun ve okulun açılmasını getirmiştir. Amerika özellikle Doğu Anadolu'da yürüttüğü bu faaliyetlerle başta Ermeniler olmak üzere yöre insanını kendi tarafına çekmeye çalışmış ve zaman zaman Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmayı da ihmal etmemiştir.

1.1. Türklerin Amerika'ya Göçleri

Osmanlı coğrafyasından Amerika Birleşik Devletlerine göçler XIX. asırla birlikte başlasa da esas göç hareketi 1878'li yıllardan sonra olmuştur. İlk dönemlerde gidenlerin etnik kimliğini tespit etmek bir hayli zor olsa da Osmanlı coğrafyasından Amerika'ya göç edenlerin genellikle Ermeni, Rum, Yahudi ve Suriyeli olduğu bilinmektedir. (Karpat, 2003: s.280-282)

1878-1914 yılları arasında Anadolu'dan Amerika'ya göç eden Türklerin memleketlerinin Elazığ, Antep, Trabzon, Akçadağ, Tunceli, Siverek, Antep, Diyarbakır, Merzifon, Kayseri gibi yerleşim yerlerinden olması; buralarda Amerikan konsolosluklarının veya temsilciliklerinin yoğun bir

şekilde faaliyetlerine devam eden misyonerlik okullarının varlığıyla açıklanmalıdır. Ayrıca bunlara, örneğin Harput'taki Amerikan misyoner okulunun, bölgedeki Hristiyan Ermenilerinin dışında civarda yaşayan yoksul Türklere de yardım etmesi ve bunun Türk halkı üzerindeki olumlu etkisini de dahil etmek gerekmektedir. Yine Harput özelinden gidilirse buradaki misyonerlik okulu bölgedeki Türklere, Amerika'nın finansal açısından ne kadar rahat olduğundan bahsetmiş ve onları göç etmeleri yönünde teşvik etmiştir. Nitekim Bali (2004: s.336) Amerika'ya göç eden Türklerin hayat hikâyelerini derlediği çalışmada Elazığlı Ali Haydar İbrahim'in ağzından göçün esas sebebini şöyle nakletmektedir:

“Yıllardan 1917...Birinci Cihan Harbi daha başlamamış bile...Köyde, kırılıyoruz hepimiz açlıktan...Bir lokma katıksız ekmeğe bile razıyız ama onu da kolay bulamıyoruz. Bıçak kemiğe bir dayanmış bir dayanmış ki sorma gitsin. Amerika lafı işte ta bu anımızda yetişti imdadımıza. Bir memleket varmış, Amerika diye... İşi bol, ekmeği bol, parası bol, amma insan kıt bir Amerika varmış. Çalıştıracak insan bulamıyormuş. Hırsız uğursuz değilsen, kör topal hastalıklı değilsen, ne milletten olursan ol, gel bana diye kucağını açıyormuş her isteyene Amerika... Nereden geldi bu Amerika lafı bizim köye, kim getirdi bu lafı bizim köye, orasını o zamanlar da bilemedim, şimdi de hâlâ bilemiyorum. Fakat köyde, hepimizin ağzında, hepimizin kulağında idi bu laf. Sonraları kafalarımıza daha sonraları rüyalarımıza girdi Amerika... Ekmeğimiz oldu, katığımız oldu...”

Washington'daki Osmanlı temsilcisinin İstanbul'a gönderdiği 1892 tarihli raporda Amerika'ya göç eden Suriyeli göçmenler arasında Müslümanların da bulunduğunu ve daha önceden Harput'tan gelen 10 Müslüman'ın da varlığından bahsedilmektedir. (Karpas, 2003: s.283-284) Bu mezkur kayıt kaç kişinin, nereden göçtüğüne dair tutulan ilk resmî kayıt olması sebebiyle oldukça kıymetli bir veridir. Babası Amerika'ya yerleşmiş Elazığlı bir Türk göçmeni olan ve Türklerin yaşadığı tecrübeleri bir kitap haline getiren Frank Ahmed, 1914'e kadar Amerika'ya giriş yapan Türklerin sayısının 45.000 ila 60.000 civarında olduğunu yazmaktadır. (Akgün, 2002)

Amerika Birleşik Devletlerine göç eden Türkler; ağır sanayinin çok geliştiği, acil istihdam bekleyen ve çalışma şartlarının çok çetin olduğu eyaletlere göç etmişlerdir. Türklerin burada karşılaştıkları en büyük sorunsu İngilizce bilmemeleri olmuştur. Türkler, bu sebeple uzun yıllar Amerikan toplumundan kopuk bir şekilde yaşamışlardır. Bu durum çoğu Türk için geçerli olsa da aralarında İngilizceyi bilen ve burada yüksek öğretim gören, fabrika ve işletme açıp başına geçen Türkler de bulunmaktadır. Söz gelimi, Hafız Efendi adında bir Türk'ün Worcester şehrinde sabun fabrikası açtığı bilinmektedir. (Sertel, 1987: s.47)

1919 yılında Amerika'ya eğitim için giden Sabiha Sertel, New York'ta ve diğer Amerikan eyaletlerindeki Türkleri örgütleyerek Türk Teavün Cemiyeti'ni kurmuştur. Bu cemiyetin aracılığıyla yapılan ankete göre Amerika'ya göç eden Türklerin; New York, Detroit, Worcester, Lawrence, Youngtown, Pittsburg, Philadelphia gibi şehirlerde diğer yerlere nazaran daha yoğun yaşadıkları tespit edilmiştir. (Sertel, 1987: s.48)

Türk Teavün Cemiyeti, Anadolu'da başlayan Kurtuluş Şavaşı ve önceki savaşlarda yetim kalan çocuklar için kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti namına Türkler arasında topladıkları paraları Türkiye'ye göndermişlerdir. Mustafa Kemal Atatürk, bu cemiyetin yardımına teşekkür etmek için bir mektup ve kendi fotoğrafıyla birlikte Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kurucusu Dr. Mehmed Fuad'ı Amerika'ya göndermiştir. Dr. Mehmed Fuad'ın 1923 yılındaki ziyaretini Amerika'daki Türkler ve Gördüklerim adlı eserle kitaplaştırması sayesinde hem Amerika'daki Türklerle ilgili detaylı bilgilere hem de buralardan Anadolu'daki yetim çocuklar ve Kurtuluş Şavaşı için toplanan yardım paralarından haberdar olunabilmektedir.

1899-1924 yılları arasında Amerika'ya göç eden Türklerin; memleket hasreti, aile hayatı kuramamaları, bir Müslüman olarak Hristiyan bir memlekette ölme korkuları, Anadolu'da yeni bir devletin kurulması gibi nedenlerle %86'sının Türkiye'ye geri döndüğü görülmektedir (Halman, 1997: s.2130-2135). Amerika Birleşik Devletlerinde kalanlarınsa kalıcı olmaya karar verip Amerika'ya göç eden diğer azınlıklara mensup kadınlarla evlenerek Amerika'ya yerleştikleri, gelenek ve göreneklerini korumaya çalışsalar da zamanla asimile olup Amerikan toplumunda kaybolup gittikleri düşünülmektedir. (Kaya, 2006: s.5).

1.2. Türklerin Amerika'daki Yayın Faaliyetleri

Şu anki bilgilerimize göre Amerika'ya göçen Türklerin, yerel bir yayın da olsa, çıkardıkları ilk kitap 1919 yılında yayımlanan Muhtasar Kamus'tur. Muhtasar Kamus'a herhangi bir çalışmanın değinmediği literatür taramasıyla tespit edilmiştir. Fakat Muhtasar Kamus öncesinde ve sonrasında Amerika'daki Türklerin çıkardığı süreli yayınların varlığı bilinmektedir.

Amerika'ya göçen Türklerin çıkardıkları ilk süreli yayın, 1893 yılında Chicago Fuarı dolayısıyla Süleyman Bustani Bey ile Ubeydullah Efendi'nin fuarın ve fuarda sergilenen malların tanıtılmasına yönelik olarak çıkardıkları Musavvet Şikago Sergisi adlı resimli Türkçe dergidir (Varlık, 1995: s.35-42). Midillili iki Türk gencinin 1910'lu yıllarda Peabody'de kendi aralarında yardımlaşarak teksir makinesiyle çıkarıp çoğalttıkları gazeteyi yayımladıkları bilinmektedir (Akın, 2004: s.494; Bali, 2004: s.291). Ayrıca bu gazetenin de Türklerin yoğun olarak yaşadıkları ve Muhtasar Kamus'un da yayımlandığı Massachusetts eyaletinde çıkarıldığı dikkaten çıkarılmamalıdır. Türklerin kendi aralarında çoğunluğu oluşturdukları yerlerde yayın faaliyetlerinden geri kalmadıkları anlaşılmaktadır.

Osmanlı Hariciye Nezareti'nde çalıştıktan sonra istifa ederek New York'a gelip yerleşen Musa Ferid Cömert'in Türklerin sesini Amerika'da duyurmak amacıyla 1920'li yılların başında Hemşeri adıyla New York'ta gazete çıkardığı da bilinmektedir (Akın, 2004: s.494; Akgün, s.2002). Son olarak Ağustos 1922'de tarihinde New York'ta Türk Teavün Cemiyeti aracılığıyla haftalık Birlik gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır. (Sertel, 1987: s.53-54) Birlik gazetesi Amerika'ya göç eden ilk Türklerin çıkardıkları en uzun soluklu gazete olmuştur.

2. Muhtasar Kamus

Muhtasar Kamus; Amerika'daki göçmen Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Massachusetts eyaletinin Worcester şehrinde 1919 yılında basılmıştır. Kitabın yayın geliri Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye'ye aktarılacağı kitabın kapağında yazmaktadır. Eser Arap matbaasında basılmıştır. Kitabın içeriği ve ön sözü aracılığıyla eserin Türklere İngilizce öğretmek amacıyla kaleme alındığı söylenebilir.

Kapağından anlaşılabileceği üzere Muhtasar Kamus mahallî bir neşirdir. Bu yüzden hiçbir kaynakta ve kütüphanede eserin adına rastlanılmamaktadır. Şu an için dünyada tek nüshası İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesinde T423.8 OSM.M numarasıyla kayıtlıdır. Tamamı 96 sayfa olup 1-6 arasındaki sayfaları eksiktir. Tarafımızdan yayıma hazırlanmıştır.

2.1. Muhtasar Kamus'un Yazarı Şiro Pispisilizade M. Osman

Muhtasar Kamus'un yazarı, eserin İngilizce başlığında M. Osman J. Bespesle Shero şeklinde yazılmıştır. Arap harfleriyle yazılmış Osmanlı Türkçesiyle olan kapak sayfasında da Şiro Pispisilizade M. Osman el-Kürdî şeklinde geçmektedir. Fakat eserin özür dileme diyebileceğimiz “arz-ı itizar” kısmında yazar; kitabın Arap matbaasında basıldığı için bazı hataların olabileceğini ve bunun için şimdiden özür dilediğini beyan etmektedir. Eserin “ifade-i meram” kısmında yazarın adının “M.

Osman” olarak geçmesi, Arap matbaasında eserin basılması sebebiyle özür dilediği “arz-ı itizar” bölümünde “M. Osman el-Kürdî” olarak yazılmasından hareketle, yazarın tam adının Şiro Pispisilizade M. Osman olduğu ve Arap toplumunda en azından Kürt olarak bilindiği veya anıldığı anlaşılmaktadır.

Eserin kapağında belirtildiği üzere yazar, Muhtasar Kamus’un hem muharriri hem de mütercimidir. Zaten eserin ön sözü diyebileceğimiz “ifade-i meram” kısmında yazar, “Türkçeden İngilizceye tercümesine muvaffak olduğum” demektedir. M. Osman’ın burada; Türkçe kelimeleri İngilizceye tercüme ettiğini mi bir Türkçe veya İngilizce sözlükten istifade ettiğini mi anlatmak istediğini tam olarak anlaşılamamaktadır. Fakat kitaptaki mektup örneklerinden ve bazı İngilizce kelime ve cümlelerin Türkçe okunuşlarını Arap harfleriyle vermesinden dolayı yazarın burada Türkçe kelimelerin İngilizceye çevrilmesini kastettiği düşünülmektedir.

M. Osman’ın hayatı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Zira Muhtasar Kamus bir yerel neşriyattır (M. Osman, 1919: s.96) ve Amerika’ya göç edenlerin kimlik bilgileri hem Türkiye’de hem de Amerika’da başlangıç döneminde din ve millet bilgileri hariç tutulmamıştır. Fakat Amerika’yı 1923 yılında ziyaret eden Dr. Mehmed Fuad aracılığıyla, M. Osman’ın Şiro/Pötürgeli oluşundan ve yazdığı eserden bazı yorumlar yapılabilmektedir.

Amerika’nın Harput’taki (Elazığ) misyonerlik okulu vesilesiyle bu bölgedeki pek çok Türk’ün Amerika’ya göç ettiği bilinmektedir. Ayrıca Himaye-i Etfal Cemiyeti adına Amerika’ya gelen Dr. Mehmet Fuad’ın ABD’deki farklı eyaletleri ziyaretlerinde yardım kampanyalarına katılanların ve yüksek meblağlar ödeyenlerin bu bölge kökenli olduğu da yazılmaktadır. (Mehmed Fuad, 1341: s.21-156)

Dr. Mehmed Fuad, eserinde Detroit bahsine geldiğinde “Detroit’ten murahhas olarak Osman, Yusuf, Mehmed Efendiler gelmişlerdi” demektedir (Mehmed Fuad, 1341: s.104). Dr. Mehmed Fuad’ı karşılayan bu delegeler arasında adı geçen Osman Efendi’nin, Muhtasar Kamus’un yazarı Şiro Pispisilizade M. Osman olduğu düşünülmektedir. Çünkü yine aynı eserde Dr. Mehmed Fuad, Detroit’teki yardım kampanyası için düzenlenen etkinlikte kendisini karşılayan ve burada açılış konuşması yapanlar arasında Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye reisi Hacı İlyas Efendi’yi de saymaktadır (Mehmed Fuad, 1341: s.104-112). Muhtasar Kamus da hem burada yaşayan Türklerin pratik ihtiyaçlarına cevap vermek hem de kitap gelirinin ekonomik olarak bu cemiyete bir nebze destek olması amacıyla neşredilmiştir. Dolayısıyla Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye reisinin bile 1923 yılında düzenlenen yardım kampanyasında orada hazır bulunuyor olması, bu cemiyet ve buradaki Türkler için Muhtasar Kamus gibi bir eser yazan M. Osman’ın Türkiye’den gelen bu çok önemli misafirin onları ziyaretinde Dr. Mehmed Fuad’ı karşılayacak delegelerden birisi olmaması veyahut çok az bir ihtimalle o gün orada hazır bulunmamasının imkansız olduğu düşünülmektedir. Söz konusu ziyaretin 1923 yılında yapıldığı düşünüldüğünde, 1919 yılında Muhtasar Kamus adlı eseri yazan M. Osman’nin hâlâ hayatta olduğu, karşılama heyetinde delege olarak yer aldığına göre de yaşının geçgin olmadığı düşünülebilir.

Dr. Mehmed Fuad (1341: s.104), Detroit ziyaretini anlattığı bölümde Amerika’daki Türk sivil toplum kuruluşları için önemli olabilecek şu bilgiyi aktarmaktadır:

“İlk cemiyet teşkilatı burada başlamış. İslamların çoğunluğu bunda müesser olmuş ise de bila-hire aralarına giren nifak yüzünden cemiyetleri ikiye ayrılmıştı: Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye – Hilal-i Ahmer. Bu iki cemiyet de vatanla, vatanın yetimleriyle alakadar olmaktan geri durmamışlardır.”

Dr. Mehmed Fuad’ın; Amerika’yı 1923 yılında ziyaret ettiği hesaba katılır ve Muhtasar

Kamus'un yayım tarihinin de 1919 yılı olduğu dikkate alınırsa Türkler arasında Detorit'teki bölünme tarihi 1919 yılına kadar götürebilir. Böylece 1921 yılında New York'ta kurulan ilk Türk lobisi olduğu iddia edilen Türk Teavün Cemiyeti'nin de aslında Amerika'da kurulan ilk Türk lobisi olmadığı, ondan önce de kurulan cemiyetlerin faal olup etkinliklerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Üstelik Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye bu lobicilik faaliyetini biraz daha ileri götürerek kendi bünyesinde bir eser neşredilmesini bile sağlamıştır.

Şiro Pispisilizade M. Osman'ın; Malatya'nın eski adıyla Şiro olan bugünkü Pötürge ilçesinden Amerika'ya göçtüğü söylenebilir. Pispisi adı Pötürge'nin belgelenebilen en eski yerleşim yerlerinden birisinin adıdır (Şen, 2015: s.110). Yine yazarın unvanında -zade ekinin olması, eski bir aileye mensup olduğunu ve bunu eserinin kapağına ekletecek kadar da öz değerlerine sahip çıktığını göstermektedir.

M. Osman'ın; Muhtasar Kamus gibi iki dilli bir sözlük yazması, bazı İngilizce sözcük ve cümlelerin telaffuzunun Arap harfli Osmanlı Türkçesiyle belirtmesi, İngilizce-Türkçe mektup örneklerine eserinde yer vermesi sebebiyle iyi bir eğitim gördüğü ve İngilizcesinin iyi birisi olduğu söylenebilir. Ayrıca 1907 yılında Kıbrıs'ta Vizeli Rıza b. Emin'in, Sadi'nin Farsça Pendnamesi'nin İngilizce ve Türkçeye çevirdiği şiirlerinin (Dikmen, 2016: s.169) tamamını, sıralaması farklı da olsa, Muhtasar Kamus'ta yer vermesi sebebiyle; M. Osman'ın Kıbrıs'ta çıkacak yayınları takip edecek kadar kitap meraklısı ve iyi bir şiir okuru olduğunu veya hayatının bir bölümü Kıbrıs'ta geçirdiğini veyahut da Kıbrıs'tan gelen biri/birileriyle daha önceden etkileşimde bulunduğunu düşündürmektedir. Bu ve buna benzer pek çok olasılığın ilerleyen zamanda ortaya çıkacak bilgi ve belgelerle doğrulanacağı/yanlışlanacağı dikkatten çıkarılmamalıdır. Şu anki tek gerçek bilgiyse M. Osman'ın çok kimlikli ve yönlü bir Amerikan Türk'ü olduğudur.

2.2. Muhtasar Kamus'un Şekil ve İçerik Özellikleri

Muhtasar Kamus'un 7-44 sayfaları arasında genel İngilizce-Türkçe sözlük bulunmaktadır. Burada tüm sözcükler İngiliz alfabesi sırasına göre verilmiştir. İngilizce sözcüklerin Arap alfabesiyle yazılmış Türkçe okunuşlarına ve anlamlarına yer verilmiştir. Her sütunda 19 tane sözcük bulunmaktadır. Sözlükte toplamda 694 tane İngilizce sözlüğün Türkçe karşılığı verilmektedir. İngiliz harflerdeki Türkçe sözcük sayıları harflere göre şöyledir: A (31), B (49), C (60), D (22), E (22), F (41), G (16), H (33), I (13), J (4), K (9), L (26), M (32), N (21), O (16), P (51), Q (3), R (22), S (91), T (61), U (8), V (7), W (45), X (2), Y (8) ve Z (3).

Muhtasar Kamus'un 46-51 sayfaları arasında "Türkçe ve İngilizce İsm-i Haslar" bölümü bulunmaktadır. Buradaki sözcük ve sözcük öbekleri herhangi bir düzene bağlı kalınmadan sıralanmıştır. İngilizce sözcüklerin yine Arap harflerine göre Türkçe okunuşlarıyla anlamlarının verildiği bu bölümde toplamda 113 tane İngilizce-Türkçe sözcük veya kelime grubu vardır. Her sütunda 18-19 tane sözcük/sözcük grubu yer almaktadır.

Eserin 52-55 sayfaları arasında "mükaleme" bölümü bulunmaktadır. Burada sözcüklerin İngilizcesi ve Arap harfleriyle yazılmış Türkçeleri yer almaktadır. Sözcüklerin telaffuz bilgisine yer verilmemiştir. Toplamda 74 tane İngilizce cümlelerin telaffuz bilgisine değinilmeden ve herhangi bir düzene tabii tutulmayan bu bölümde toplamda 74 tane İngilizce-Türkçe cümle bulunmaktadır. Bu bölümde de her sütunda 18-19 İngilizce-Türkçe cümle bulunmaktadır.

Kitabın 56. sayfasında 8 tane İngilizce sözcük vardır. Bunların 7 tanesinin Arap alfabesiyle yazılmış Türkçe karşılığı bulunmaktadır. Bunların da evvelki bölümlerde yer alması gerekirken buraya dahil edilmiştir. Bu ve buna benzer teknik kusurların fazla olması eserin profesyonel bir yerde basılmaması ve basıldıktan sonra sınırlı bir çerçevede dağıtılacağı sebebiyle açıklanabilir. Zaten yazar

da kitabın Arap matbaasında basılmasından kaynaklı bazı teknik kusurların olabileceğini bizzat kendisi söylemektedir.

Eserin 57-59. sayfaları arasında toplamda 36 tane İngilizce sözcük resimleriyle birlikte verilmiştir. Buradaki kelimeler yine düzensiz biçimde sıralanmıştır. Yine bu bölümde İngilizce sözcüklerin Arap alfabesiyle okunuşlarına yer verilmiştir. Bu üç sayfada 8-14 sözcük bulunmaktadır. Buradaki sözcüklerin daha çok kişisel ihtiyaçlarla ilgili sık kullanılan kelimeler olduğu görülmektedir.

Muhtasar Kamus'un 60-61 sayfaları arasında yine konuşma bölümü vardır. Toplamda 27 tane İngilizce cümlelerin Türkçe karşılığı buradadır. Herhangi bir düzene göre sıralanmayan bu bölümün iki bölüm öncesinde yer alması gerekirken bu durum gerçekleştirilememiştir. Bu ve buna benzer teknik kusurların sebebini yukarıda söylediğimiz nedendenle aynı olduğu düşünülmektedir.

Sözlüğün 62-65 sayfalarında toplamda 4 mektubun İngilizce ve Türkçe karşılığı yer almaktadır. Eserin Amerika'da yaşayan Türklerin İngilizce öğrenmelerine katkı sağlamak amacıyla hazırlandığı düşünülürse mektupların burada Türklerin ana vatanla haberleşmelerine örneklik teşkil etmesi amacıyla konulduğu aşıkardır. Ayrıca mektupların Şiro Pötürge'ye gönderiliyor olması da yazarın memleketine olan bağlılığının bir başka göstergesidir. Örnek 4 mektubun Ekim 1918'in farklı günlerine ait değişik alıcı ve göndericili olması; Muhtasar Kamus'un Amerika'daki Türklerin pratik ihtiyaçlarına cevap verecek hüviyeti sebebiyle mektuplardaki iletilerin ve kahramanların hayali olmadığını da söyleyebiliriz. Hatta ve hatta Muhtasar Kamus'taki bu mektupların gönderim tarihlerinin Ekim 1918 olduğu düşünülürse kitabın yazımının bu tarihten sonra tamamlanmaya yaklaşıldığı da düşünülebilir.

Örnek mektupların hepsi gayet kısadır. 64. sayfadan sonra sayfaların üst kısımlarında hem alaturka hem de alafranga gösterilen rakamlar artık tamamlanmakta ve eserin son sayfasına kadar eski usuldeki rakamlar kullanılmaktadır.

Kamus'un 66-92 aralığında kitapta filozof ekber olarak nitelenen Şeyh Sadi'nin Pendname'sinden alınan Türkçe ve bu şiirlerin İngilizce çevirisine yer verilmiştir. M. Osman'ın, bu şiirleri Sadi'nin hangi eserinden aldığını kitapta belirtmemiştir. Yapılan incelemeye göre Rıza b. Emin'in "Pendname-i Şeyh Sadi İlm-i Ahlaktan Hulasa" adlı eserinden alıntılanan bu bölümde, Farsçadan İngilizceye tercümele Mister Smith'e, Türkçe tercümele de Vizeli Rıza b. Emin'e (1907: s.1-2) aittir.

Vizeli Rıza b. Emin; II. Abdülhamid'e karşı verdiği mücadelen sonra İngiltere'nin kontrolündeki Kıbrıs'a sığınmış ve Kıbrıs'ta kültürel etkinliklerin canlanmasında etkili olmuş Jön Türklerden (Dikmen, 2016: s.169) birisidir. Yazarında burada neşredilen bir eserden alıntı yapması, kendisinin de Kıbrıs'ta bulunup bulunmadığı hatta Emin Bey gibi muhalifliği sebebiyle Kıbrıs'a oradan da Amerika'ya gitmiş olabileceği düşüncesini akla getirmektedir. Muhtasar Kamus'ta yer alan bu şiirlerin yazılmasında Vizeli Rıza b. Emin'in sıralamasına bağlı kalınmamış, bazı yazım hataları da yapılmıştır.

Muhtasar Kamus'un 93-95 sayfaları arasında "ifade-i meram", 95. sayfada "arz-ı itizar" ve 45. sayfada "harflerin seda ve suret-i telaffuzları" bölümleri bulunmaktadır. Bu üç bölüm de mensurdur. Kitabın 96. sayfasında Osmanlı Türkçesiyle yazılmış kapak, 97. sayfası diyebileceğimiz bölümde de İngilizce kapak yer almaktadır. Eser bu giriş yönleriyle sondan başa doğru basılmış gibidir.

2.3.Muhtasar Kamus'un İmla Özellikleri

M. Osman, eserinde Türkçe sözcükleri sade bir dille yazmış, bir iki örnek dışında herhangi bir

Farsça ya da Arapça tamlamaya yer vermemiştir. Yazarın Amerika'daki Türklere asgarî ve pratik bir kelime ve de cümle kadrosu vermek istediği için böyle bir yola girmesi çok normaldir. Fakat Sadi'nin Türkçe şiirlerini verdiği bölümde dil Divan şiiri geleneğindedir ve sözlüğün genelinde görülen sadelik burada yoktur. Bunun da nedeni M. Osman'ın bu bölümü, başka bir şairin eserinden bütünüyle nakletmesinden kaynaklanmaktadır.

İngilizce ve Türkçe sözcüklerin yazımlarında, sıralamalarında zaman zaman yanlışlar ve tekrarlar gözlemlenmektedir. Bunun sebebinin eserin yerel bir neşir olması ve basıldığı matbaayla ilgili olduğu düşünülmektedir ki zaten yazar da eserinde bunu dile getirmektedir. (Örnek metinlerde bu hataların hepsi düzeltilerek verilmiştir)

Örnek : Cave : Mağaza; **Born :** Tevellüt – Doğumak.

İngilizce sözcüklere karşılık olarak verilmiş Türkçe sözcükler genelde tek anlamlıdır. Birden fazla karşılık verildiğinde bunlar – işaretiyle ayrılmıştır. Fakat sözlükte – işaretinin konulmadığı, eş anlamlı tanım bilgisine sahip sözcükler de vardır. Bu durumun sebebinin de yukarıdaki gerekçeyle aynı olduğu düşünülmektedir.

Örnek : Ambassador : Sefir elçi.

İngilizce sözcüklere verilen karşılıklarda zaman zaman birebir sözcüğün İngilizce karşılığının verildiği örnekler bulunmaktadır.

Örnek: Banana : Muz – Babanaz.

Türkçe sözcüklerin kelime başındaki e ünlüsü elifle değil hemze ile gösterilmektedir:

Örnek : House : Hane - ev. (هـ و - خانه) **Screwdriver :** Vida – Eğe. (هـ كه - ویده)

Bazı İngilizce sözcükler sözlükte büyük harfle yazılmıştır.

Örnek : SAVE : Toplamak. **RECHINE V. N. :** Arkaya doğru yatmak.

Türkçe kelime başındaki a ünlüleri üstünlü hâlde yer almaktadır.

Örnek : Man : Adam. (ا د م). **Steps :** Adım. (ا د يم)

2.4.Muhtasar Kamus'un Ön Sözü

Transliterasyonu	Günümüz Türkçesiyle
İfâde-i Merâm Hurûf-ı hecâ usûl-i tadrîs ve tahrîr kâ'idesi üzere bi't-tertip ba'zı fotoğrafları hâvî Türkçeden İngilizceye tercümesine muvaffak olduğum işbu “Muhtasar Kâmûs”a Rızâ b. Emin Bey tarafından tercüme edilen filozof ekber Şeyh Sa'dî merhûmun manzûmeleri dahi ilâve edilmek sûretiyle tertip olundu. Çünkü o güzîde eser ‘ilm ve ‘adl zulm ve cehl gibi evsâf-ı insâniyenin ‘ilm-i ahlâk milel nokta-i nazarından memdûh ve müstahsen görünenlerine fevka'l-âde tergîp ve makdûh ve müstehcen olanlarından pek ziyâde terhip	Başlarken İngiliz alfabesi ve eğitim-öğretiminin kurallarına göre düzenleyip bazı fotoğrafları ekleyerek Türkçeden İngilizceye tercümesinde başarılı olduğum “Muhtasar Kamus”a Rıza b. Emin Bey'in Şeyh Sadi'den tercüme ettiği “Sadi'nin Pendnamesi” de ekleyerek eser tamamlandı. Çünkü “Sadi'nin Pendnamesi”; bilim, doğruluk, haksızlık, cahillik gibi ulusların ahlak konuları açısından övülmüş ve kabul edilmiş özelliklerinin dışında toplumun beğenmediği ve ayıpladığı davranışları insanların yapmasından

<p>eylemektedir. İşte mücerret o tergîp ve terhîb-i kaziyesine mebnîdir ki şu günümüzde belki bu da ufacık bir ders-i 'ibret ve intibâh olur fikriyle 'acizime bakmayarak bunu da 'arz-ı enzâr eyliyorum. Bir lisânı diğer lisâna nakilde bâ-husûs nazmen nakilde olan müşkilât ehlinin ma'lûmu olduğundan tercümedeki tesâmühler için i'tizârı 'abes addediyorum. Şüphesiz o müşkilâta mebnîdir ki İngilizceye neşren naklolduğu şîve-i lisân'ul-câliye ile daha ziyâde müsâmahât kabûl olunmuştur denilebilir. Eş'âr-ı 'âcizânem ise kavâfi ile berâber evzân-ı 'arûziyeye de ri'âyet mecbûriyeti eslâfımızdan intikâl etme bir iptilâ-i kadîm fakat eş'ârımız o sâyede mazhar oldu. Ya'ni ahenk-i rûh-nevâz ile şarka ve garba vecd-âver olacak derece hoş-âyende-i sem'-i selîm oluyor.</p> <p>Türkçesi İngilizcesi hep berâber tab' olunduğu cihetle bu eserciği el sine merâklısı olan zevâta tavsiye ile bunda da 'acizimi itirâf ve yine mütâlî'in-i kirâmdan taleb-i 'afv ve insâf eylerim.</p> <p style="text-align: right;">M. 'Osmân</p>	<p>onları olağanüstü bir şekilde alıkoymaktadır. Bu ufacık eserle; insanları toplumda istenilmeyen tavır ve davranışlardan alıkoymayı, onlara ibret olmayı ve onlarda bir uyanmayı gerçekleştireceği fikrini haddim olmayarak taşıyorum. Bir dili başka bir dile özellikle de şiir tercümesinin ne kadar güç olduğunu bu işin uzmanları bildiği için çevirideki dikkatsizlikler için af dilemeyi doğru bulmuyorum. Şüphesiz ki bu zorluğun sebebi olarak Osmanlı Devleti topraklarından ABD'ye göç edenlerin dil özelliklerinin İngilizceye naklindeki ihmali gösterilebilir. Kendi şiirlerimin kafiye ve aruz ölçüsüne uyması zorunluluğu eskilerimizden gelen bir eski alışkanlık olsa da şiirimiz o sayede gelişmiştir. Yani ancak bu şekilde ruhu okşayan ahengiyle Doğu ve Batı'ya heyecan verecek derecede hoşâ giden sesler duyuyoruz.</p> <p>Türkçesi ve İngilizcesiyle birlikte bütün olarak bastırılan bu eserciği dil meraklısı olanlara tavsiye ederken yine olası beceriksizliğim nedeniyle tüm seçkin kitap meraklılarından af ve bağışlanmayı talep ediyorum.</p> <p style="text-align: right;">M. 'Osmân</p>
---	---

Transliterasyonu	Günümüz Türkçesiyle
<p style="text-align: center;">'Arz-ı İtizâr</p> <p>Tab' ve te'lîfine muvaffak olduğum işbu nâciz eserde Türkçe şîve-i ifâdeyi tazammun eden ba'zı hurûfâtın bulunması eser-i 'âciziyenin 'Arap matba'asında tab' edilmesinden ve esâsen lisân-ı 'Arap'ta mezkûr harflerin 'adem-i mevcûdiyetinden tevellût eylediğini makâm-ı i'tizârda 'arz eylerim.</p> <p style="text-align: right;">M. 'Osmân el-Kürdî</p>	<p style="text-align: center;">Özür Dileme</p> <p>Basılması ve yazılmasında emeğimin olduğu bu naciz eserde yer alan Türkçeye özgü ifadeleri içeren bazı harflerin bulunması, kitabımın Arap matbaasında basılması ve Arapçada yukarıda zikredilen harflerin olmayışı sebebiyle ortaya çıkabilecek sorunlar için şimdiden özür dilediğimi bildiririm.</p> <p style="text-align: right;">M. 'Osmân el-Kürdî</p>

2.5. Muhtasar Kamus'un Sesletim Bilgisi

Transliterasyonu	Günümüz Türkçesiyle
<p style="text-align: center;">Hurûfun Sedâ ve Sûret-i Telaffuzları</p> <p>Her lisânın kendine mahsus bir şîvesi vardır. Meselâ Türkçeyi güzelce tekellüm edebilmek için her bir hâlde Türkler ile kesret-i ihtilât ve mu'âşeret-i iktiza etmekte olduğu gibi İngiliz lisânı dahi güzelce tekellüm edebilmek için bu usûl dairesinde hareket etmek lâzımdır. Binâ'en-</p>	<p style="text-align: center;">Harflerin Sesi ve Sesletim Şekli</p> <p>Her dilin kendine özgü kuralları vardır. Örneğin Türkçeyi güzelce konuşmak için Türklerle birlikte çokça vakit geçirilmesi ve birlikte yaşanması gerekir ki aynı durum İngilizce öğrenmek isteyenler için de gereklidir. Bu yüzden sözlerin sesletim şekli hakkında daha fazla</p>

<p>‘aleyh elfâzin sûret-i telaffuzu hakkında tafsîlât-ı zâ‘ideye bedel İngilizce arzû edenlere numûne olmak üzere yalnız öğrenilmesi elzem olan birkaç kelime gösterilmekle iktifâ edebilecektir. Asıl telaffuzun lâıykıyla öğrenilmesi mutlak semâ‘ya muhtaç ettiğinden ‘an-asl İngiliz bir mu‘allimden tedris etmek iktizâ eder.</p> <p>Hareke makâmında kullanılan memdûd veyâ maksûr harfler ber-vech-i atîdir.</p> <p>a e i o u y</p>	<p>İngilizce bilgiye erişmek isteyenlere, örnek oluşturması için birkaç kelime gösterilecektir. Gerçek sesletim ancak işitmeye dayalıdır ve ancak bir İngiliz bir öğretmen aracılığıyla öğrenilmesi gerekir.</p> <p>Ünlü harflerin uzun ve kısalığı aşağıdaki gibidir.</p> <p>a e i o u y</p>
---	--

2.6.Muhtasar Kamus’tan Örnekler

2.6.1.Muhtasar Kamus’un Kapağı

<p>Muhtasar Kamus</p> <p>Muharriri ve mütercimi</p> <p>Şiro Pispisilizade</p> <p>M. Osman el-Kürdî</p> <p>Miladi 1919 Rumi 1335</p> <p>Mahal İntişari</p> <p>New York, Amerika</p> <p>Hasılatı Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye menfaatine tahsis olunmuştur.</p> <p>Worcester – Massachusetts</p>

310

2.6.2.Muhtasar Kamus’un İngilizce-Türkçe Sözlük Örneği

(8. Sayfa)
<p>Answer : Cevâp, karşılık.</p> <p>Ant : Karınca</p> <p>Any : Her miktâr.</p> <p>Apple : Elma.</p>

Army : 'Asker, ordu.
Around : Çevrilme.
Arrest : Derdest, hapis.
Arrogance : Tekebbür, taazzum.
As : Meselâ, gibi.
At : De, zarfında, yanında.
Axe : Balta.
Awake : Uyanık.

B - İngiliz hurûfâtının ikincisi ب harfi

Back : Geri, arka.
Baker : Fırıncı, ekmekçi.
Balcony : Piyâsa, pâzâr.
Banana : Muz, banana.
Bank : Banka.
Barber : Berber.

2.6.3.Muhtasar Kamus'un İngilizce-Türkçe Özel İsimler Sözlüğü Örneği

(46. Sayfa)
Türkçe ve İngilizce İsm-i Hâsslar
Europe : Avrupa.
February : Şubat.
Financier : Maliye nâzırı.
Fire : Ateş
Flood : Tufan, figân.
Fog : Duman.
Forest : Orman.
France : Fransa
Friday : Cuma.
Germany : Almanya.
God : Allah.
Gold : Altın.
Governer : Hükûmet.

Gulf : Körfez.
Hail : Dolu.
Headland : Burun.
Hearse : Cenâze nakil eden.
Hell : Cehennem.
Hill : Tepe.

2.6.4.Muhtasar Kamus'un İngilizce-Türkçe Karşılıklı Konuşma Örneği

(52. Sayfa)
Mükâleme
<p>God be praised : Subhânallâh. Nice book : Güzel kitâp. Very well brave : Fevka'l- 'âde filozof. Give me : Bana ver. You please : Kerem et, lütfen. I beg pray. : Ricâ ederim, yalvarırım. What do you want? : Ne istersiniz? I want a book : Kitâp isterim. There is not : Evde değil. Never mind : Hiç hâtırlama. Do not be angry : Gücenmeyesiniz. Dear Sir : 'Azîzim, efendim. Do learn English : İngilizceyi öğren. Yes master : Evet efendim. Make haste : Çabuk ol. I am ready : Hâzırım. Go away : Git, uzaklaş. Shut the door : Kapıyı kapat.</p>

2.6.5. Muhtasar Kamus'un Resimli İngilizce-Türkçe Sözlük Örneği

(58. Sayfa)	
Bolt	: Burgu.
Clock	: Büyük sâ'at.
Cup	: Fincân.
Hammer	: Çekiç
Jack-knife	: Cep çakısı.
Lady	: Hanım.
Nail	: Çivi
Napkins	: Havlu, peşkir.
Ring	: Yüzük.
Rubbers	: Lastik papuç.
Saw	: Testere.
Scissors	: Makas.
Scissors tailor	: Terzi makası.
Spoon	: Kaşık.

2.6.6. Muhtasar Kamus'un İngilizce-Türkçe Mektup Örneği

(62. Sayfa)	
İngilizce	Türkçe
<p>Letter</p> <p>SHIRO PEATUKE, Turkey. Oct. 10, 1918.</p> <p>My Dear Husband : -</p> <p>It is a long time since I heard you and I have been worrying about you.</p> <p>It is now five years since you left me. Have you forgotten me altogether.</p> <p>Won't you please send some money if you can?</p> <p>Your loving life</p> <p>Fatıma.</p>	<p>« Mektûp Sûretleri »</p> <p>Şiro Pötürge – 15 Teşrîn-i evvel 1918</p> <p>'Azîz Zevcem,</p> <p>Birçok zamândan beri sizden bir ma'lûmât alamadığım için mükedderim. Şimdi beş senedir ki beni yalnız bıraktınız. Beni her vechle unuttunuz. Eğer mümkünse bana lütfen bir miktâr para göndermenizi ricâ ederim.</p> <p>Sevgili zevcen - Fatma.</p>

2.6.7. Muhtasar Kamus'un İngilizce-Türkçe Şiir Örneği

(66. ve 67. Sayfa)	
İngilizce	Türkçe
<p>Upon Whom Be Mercy</p> <p>O beneficent (God!) bestow pardon on our condition, Who are captives in the toil of vanity</p> <p>We have none, excepting thee (for our) defender;</p> <p>Thou art the all-sufficient forgiver of transgressors</p> <p>Preserve us from the road of sin; Pardon our misdeeds, and instruct us in righteousness.</p>	<p>Nasîhat-nâme-i Şeyh Sa'dî 'Aleyhi'r - rahme</p> <p>Rahm eyle ilâhî şu bizim hâl-i hayâta Üftâdelerin şevkile dâm-ı hevesâta</p> <p>İmdâd edecek başka biri yoktur ilâhî Sensin hemen afv eyleyecek ehl-i günâhı</p> <p>Hıfz eyle sülûk etmeyelim râh-ı şürûra Hep ahsen-ı ahvâlimi gör bakma kusûra</p> <p>Fem içre bulundukça lisânım mütekarrir Evsâf-ı Muhammed'dir kalbe mü'essir</p>

<p>As long as the tongue preserves its place in the mouth,</p> <p>The praise of Moohummud will be gratefull to the soul.</p> <p>Friend of God! Most illustriuos Prophet,</p> <p>Whose dignity reclineth on the empyrean throne</p> <p>When he best rode the fleet Booraq, who encompasseth the universe,</p> <p>He passed beyond the courts at the cerulean palace.</p>	<p>Sultân-ı rüsûl yâr-ı vefâdâr-ı hudâdır</p> <p>Hem 'arş-ı mu'alla ona bâlîn-i safâdır</p> <p>Merkûbu Burak idi hem ol fâris-i 'âlî</p> <p>Bu tâk kebûdu geçerek etti te'âlî.</p>
---	--

SONUÇ

Amerika'ya Türk göçleri, II. Abdülhamid dönemiyle birlikte artmıştır. İlk başlarda göçen Türkler daha sonra ana vatanlarına geri de dönmüşlerdir. Amerika'ya göç eden Türklerin, ABD'nin Türkiye'de faaliyet gösteren misyonerlik okullarının ve konsolosluklarının yoğun olduğu bölgelerinden ve de özellikle Doğu Anadolu'dan gittikleri anlaşılmaktadır. Nitekim Muhtasar Kamus'un yazarı M. Osman da bugünkü Malatya ilinin eski adı Şiro olan Pötürge ilçesindendir. Fakat yazarın ABD'ye ne zaman gittiği veyahut burada veya orada hangi eğitimden geçtiğini bilinmemektedir. Sadece “iki dilli telaffuzlu bir sözlük, konuşma kılavuzu, antoloji” hazırlamasından ve Kıbrıs'ta çıkan yayınları dahi takip etmesinden veya öğrenmesinden veyahut da orada bulunmasından hareket edersek iyi bir eğitim aldığını veya eğitimden geçtiğini söylebiliriz. Ayrıca 1923 yılında Himaye-i Etfal Cemiyeti adına ABD'ye Atatürk tarafından gönderilen Dr. Mehmed Fuad'ın verdiği bazı bilgilerle, Muhtasar Kamus'un gelirlerinin aktarılacağı Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye aracılığıyla yazar ve cemiyet hakkında bazı yorumlar da yapılabilir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde - şu anki bilgilerimize göre - Türklerin yazdığı ilk eser 1919 yılında Şiro Pispisilizade M. Osman tarafından kaleme alınan Muhtasar Kamus'tur. Muhtasar Kamus tek başına İngilizceden Türkçeye yazılmış bir sözlük değildir. Eserde hem İngilizce sözcüklerin Arap harfleriyle yazılmış telaffuzlarına hem iki dilli mükaleme bölümüne hem mektuplara hem İngilizce/Türkçe şiir örneklerine yer verilmektedir. Eser bu yönleriyle “sözlük, mükaleme, mektup ve şiir antolojisi” hüviyetindedir. Eserin sıralanışı klasik sözlüklerimizden farklıdır. Başlangıç sayfalarının eksik olduğu sözlüğün “ifade-i meram” ve “arz-ı itizar” kısımları kitabın sonundadır. Eserde sırasıyla İngilizce-Türkçe sözlük, İngilizce-Türkçe özel isimler sözlüğü, resimli İngilizce-Türkçe sözlük, İngilizce-Türkçe konuşma kılavuzu, İngilizce-Türkçe mektuplar, Vizeli Rıza b. Emin'in Şeyh Sadi'nin Pendnamesi'nin Kıbrıs'ta çıkan İngilizce ve Türkçeye çevrilmiş tüm şiirleri yer almaktadır.

M. Osman, eseri hazırlarken tercümeden veya eserin Arap matbaasında yayımlanmasından kaynaklı bazı hataların olabileceğini söylemekte ve bunlar için özür dilediğini belirtmektedir.

Eserde; İngilizce sözcüklerin Türkçedeki temel anlamı verilmiş, kelimelerin mecaz ya da yan anlamlarına değinilmemiştir. Bu yönüyle de esere, iki dilli eş anlamlı sözlüğüdür de diyebiliriz.

Muhtasar Kamus'ta tüm kelime türlerine örnek vardır. İsimler, fiillerden daha sık geçmektedir. Fiiler sözlükte mastar halleriyle yer almaktadır.

Muhtasar Kamus; sahip olduğu özellikleriyle iki dilli bir telaffuz sözlüğüdür. Kitaptaki mükaleme bölümüyle de eser, bir konuşma kılavuzudur. Sözlükte, konuşma kılavuzunda verilen örneklerin sıralanışında kavramsal bir bütünlük bulunmamaktadır.

Eserin içerisinde mektup ve şiir örneklerinin bulunması Muhtasar Kamus'a farklı edebî türlerin yer aldığı bir antoloji hüviyeti kazandırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgün, B. (2002). Türkler Ansiklopedisi içinde (Cilt 20) Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Akın, V. (2004). Amerika'da ilk Türk lobisi: Türk Teavün Cemiyeti. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 20(59),453-521.
- Bali, R. N. (2004). *Anadolu'dan Yeni Dünya'ya Amerika'ya İlk Göç Eden Türklerin Yaşam Öyküleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dikmen, M. (2016). Nasihat edebiyatına dair bir eser: Sa'dî'nin Pendnâmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 166-184.
- Halman, T. S. (1997). Amerika'da Türkler. *Yeni Türkiye*, 16/Temmuz-Ağustos, 2130-2135.
- Karpat, K. H. (2003). *Amerika'ya Göç Eden Osmanlılar 1860-1914*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kaya, İ. (2006). Amerikalı Türkler. *Coğrafi Bilimler Dergisi* 4(2), 1-13.
- Mehmed Fuad (1341). *Amerika'da Türkler ve Gördüklerim*. İstanbul: Vatan Matbaası.
- Sertel, S. (1987). *Roman Gibi*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Şen, O., (2015). *Osmanlı Nüfus Defterlerinde Pötürge (Şiro)*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Şiro Pispisilizade M. Osman el-Kürdî., (1919). *Muhtasar Kamus*, New York: Arap Matbaası.
- Varlık, M. B. (1995). ABD'de ilk Türkçe sürekli yayın: Musavver Şikago Dergisi (1893). *Kebikeç*, 1(1), 35-42.
- Vizeli Rıza b. Emin., (1907). *Pendname-i Şeyh Sadi İlm-i Ahlaktan Hulasa*. Lefkoşa: Foni Dis Kibru Matbaası, 1907.